

Impact van de covid-19 maatregelen op de dynamieken van intrafamiliaal geweld en kindermishandeling.

Impact op wie?

In huis blijven en sociale afstand houden, brengen risico's met zich mee wanneer je huis een vijandige omgeving is en je afhankelijk bent van steun van buitenaf. Stress, macht, controle, verstoorde relaties en slechte gezinsdynamieken liggen meestal aan de basis.

Het meeste geweld in onze samenleving gebeurt binnen het gezin, in families en onder bekenden. Wereldwijd gaat het om 1 op 3 vrouwen die fysiek of seksueel geweld meemaakt tijdens het leven, toont onderzoek van de WHO aan. Bij kinderen en jongeren geeft een op tien tot een op twee minderjarigen aan slachtoffer te zijn van geweld, verwaarlozing of misbruik. Een meer conservatieve internationale schatting stelt dat 3% van de minderjarigen slachtoffer is van een ernstige vorm van kindermishandeling. Dat is gemiddeld een kind in bijna elke klas.

Rampen en crisissen hebben een grotere en andere impact op kwetsbare personen en gezinnen. Het normale leven valt stil, de stress en onzekerheid stijgt, gezinnen zijn extra afhankelijk van elkaar, er is de financiële onzekerheid en sociale en institutionele steun valt weg

We moeten er niet automatisch van uit gaan dat we veel compleet nieuwe casussen van IFG en KM zullen zien. Wel is het zo dat verhoging van stressfactoren escalaties versterkt, ook in gezinnen waar IFG en KM om de hoek loert, en ook de frequentie en ernst van geweldsincidenten verhoogt. In de meeste gevallen gaat het om gezinnen en relaties waar de relatie van in het begin niet echt gezond was. Iemand die niet psychisch of fysiek gewelddadig is voor een crisis als het coronavirus wordt niet plotseling gewelddadig. De situatie door de crisis doet - eventueel sluimerend - geweld ontvlammen, escaleren of verergeren.

Welke impact op de dynamieken van intrafamiliaal geweld?

IFG-dynamiek kan worden ondergebracht in een continuüm, waarbij we aan de ene kant de intrapersoonlijke dynamiek zien en aan de andere kant de interpersoonlijke dynamiek.

Bij de intrapersoonlijke dynamiek gaat het om vormen van intiem terrorisme. We spreken hier over "**coercive control**", waarbij de plegger macht en controle uitoefent op het slachtoffer. Dit gaat gepaard met vaak extreme machtsongelijkheid, waarbij dreigen, breken van weerstand en intimidatie worden gebruikt. Bij coercive control is het veilig stellen van de slachtoffers en een sterke responsabilisering van plegers cruciaal. Bepaalde plegersprofielen (waaronder plegers met een narcistische persoonlijkheid, sociopathie, psychiatrische problematiek, zware verslaving en met persoonlijkheidsveranderingen) zien we in deze dynamiek.

Bij de interpersoonlijke dynamiek gaat het om conflicten die steeds weer escaleren, waar stressfactoren als onderliggende problemen de incidenten triggeren en waar vaak op meerdere levensdomeinen problemen zijn. We spreken hier ook over **situationeel geweld**. In een aantal gevallen is er een co-creatie van een relatie die voedingsbodem is voor geweld. Vaak hebben de betrokkenen een zware rugzak van problemen, op financieel vlak, traumatisch verleden, sociaal isolement, moeilijke woonsituatie, middelenmisbruik,... De meeste situaties van IFG bevinden zich op een continuüm tussen intra- en interpersoonlijke dynamieken.

De Covid-19 maatregelen hebben een ernstige impact bij de diverse vormen, al werken de dynamieken verschillend. Het is belangrijk dit in ogenschouw te nemen in kader van een goed aanbod om veiligheid te installeren.

Bij **coercive control** gaat het geweld om "**power and control**". Wanneer slachtoffers gedwongen thuis blijven en in de directe constante nabijheid van de pleger, biedt dit plegers veel mogelijkheden controle uit te oefenen. De sociale afstand die wordt opgelegd, maakt dat geweldplegers profiteren van een toch al stressvolle situatie om meer controle te krijgen. Slachtoffers zijn gevangen in een situatie waarbij ze verplicht in binnenkamers blijven met de pleger, geïsoleerd van mensen en middelen die hen kunnen helpen. Getuigenissen van slachtoffers in dergelijke situaties tonen diverse manieren waarop de maatregelen tegen hen gebruikt worden.

In situaties van **situationeel geweld** geldt dat onder andere **stressfactoren** het geweld uitlokken. Bij alle gezinnen die in beperkte ruimte samen worden gehouden gedurende langere tijd zonder mogelijkheid hieruit weg te kunnen, kan dit een stijging van spanning geven. Bij gezinnen vatbaar voor IFG en KM en/of met ontoereikende copingmechanismen, betekent dit een ernstige verzwarende factor voor geweld.

De effecten van de crisis en de daaruitvoortvloeiende maatregelen kunnen implicaties hebben voor de **gedrag patronen van plegers** en op het **functioneren van het gezin** en van de in het gezin aanwezige kinderen. Door de sociale afstand hebben slachtoffers, kinderen en volwassenen, minder mogelijkheden om contact te nemen met ondersteunende vrienden, familieleden, hulpverleners,... Het contact is vaak via sociale media en telefoon die makkelijker gecontroleerd kunnen worden door de pleger. Stressfactoren kunnen nog zwaarder gaan doorwegen en als trigger dienen voor geweldescalaties.

Onder omstandigheden van Covid-19 leven slachtoffers nog meer dan gewoonlijk in een situatie waarbij ze nauwelijks ontsnappingsmogelijkheden hebben en sterk in het vizier zitten van de pleger.

De isolatie en de toenemende stress kan zich op diverse manieren uiten, voorbeelden zijn: het gebrek aan sociale controle en de isolatie kan seksueel misbruik meer in de hand werken; de gevolgen van de Corona-crisis kunnen worden aangewend voor financiële spanning en controle; als de ene partner uit werken gaat en de gewelddadige partner blijft thuis met de kinderen kan dit leiden tot toename van kindermishandeling en -misbruik;...

Onder de huidige maatregelen van Covid-19 moet elk patroon van geweld gezien worden als ernstiger. De risicofactoren (vb wapengebruik, isolatie, recidive,...) voor een escalatie en eventueel dodelijke afloop van geweld zijn niet anders tijdens de Covid-19 maatregelen dan voorheen. Wel worden ze flink versterkt en zijn de mogelijkheden om er impact op te hebben ernstig verminderd of zelfs afwezig.

Gevolgen op persoonlijk vlak

Stress die ontstaat door de crisismaatregelen kan trauma's versterken. Eenzaamheid en alleen zitten met problemen, zonder sociaal contact in deze moeilijke periode werkt extra traumaklachten in de hand.

Psychiatrische problematiek, bij plegers en bij slachtoffers, en daaruit voortvloeiende emoties en gemoedstoestanden zoals angst, depressie, suicidaliteit, paranoïde gedachten, ... kan verergeren door de stress onder Covid-19 en de beperking van vrijheden en soelaas-mogelijkheden.

Een zijdelingse bemerking is dat IFG vaak ook de fysieke weerstand van slachtoffers aantast. Voortdurende stress en blootstelling aan dreiging en geweld heeft gevolgen voor fysieke draagkracht en immuniteit. In tijden met het risico op besmetting met een gevaarlijk virus als Covid-19 dient dit ook in ogenschouw te worden genomen.

Specifiek moet ook gedacht worden aan de nog specifiekere situatie van mensen die ziek zijn en thuis in quarantaine moeten verblijven, vaak in een kamer afgezonderd van de andere inwonenden gezinsleden. Hun bewegingsvrijheid en mogelijkheid te outreachen naar anderen voor hulp, het onder controle houden van de situatie of om de emotie te reguleren is vaak nog meer aangetast, en de stress en angst nog hoger.

Specifieke gevolgen voor kinderen

Kinderen zijn als gevolg van het gezinsmatige verplichte thuisblijven ook (nog) veel vaker getuige van geweld en/of de spanningsopbouw van geweld. We kennen ondertussen zeer goed de (ook lange termijn) effecten van gezinsgeweld op kinderen. De ACE-studie (Adversed Childhood Experience) o.a. is hier zeer duidelijk in. Ook onderzoeken op mentale en psychische impact zijn duidelijk in deze. In normale omstandigheden zijn kinderen tot in 80% van de gevallen getuige en/of medeslachtoffer van het geweld. Onder de omstandigheden van wekenlang samen in huis te verblijven zonder mogelijkheid naar andere plaatsen te gaan, is het aan te nemen dat dit cijfer stijgt. Gecombineerd met een escalatie van geweld in het gezin en van de zwaarte en frequentie van geweld is dit een explosieve cocktail.

Inzake **co-ouderschap en bezoeksregeling** kunnen er ook problemen ontstaan, en de eerste signalen wijzen hier ook op. Zo kan een regeling in het gedrang komen wegens werktijden, kan de ene ouder angstig zijn de kinderen aan de andere ouder mee te geven omwille van besmettingsgevaar (denk hierbij ook aan aanwezigheid andere kinderen en volwassenen in nieuw-samengestelde gezinnen, anders omgaan met de maatregelen -vb wel school-niet school-) of wordt dit gebruikt als drogreden om controle te hebben op de ex-partner. Als dit niet wordt opgevolgd kan dit ook tot explosieve situaties leiden die hoog-conflictueuze echtscheidingen voeden en de belangen van de kinderen schaden. In een aantal gevallen van coercive control is dit een hele sterke factor om de partner te controleren, vb het dreigen de kinderen onder het mom van Covid-19 (en de verwachting dat de maatschappij geen tijd heeft dit in deze tijd op te volgen) niet meer te zullen zien bij vertrek of ander niet gewenst gedrag.

Gevolgen voor de keuzes die professionals moeten maken als ze in aanraking komen met IFG

De huidige Covid-19 maatregelen en de impact op het geweld in gezinnen, van welke vorm en dynamiek ook, gecombineerd met de impact op de beschikbare hulpbronnen om veiligheid te installeren, maakt een veel meer zwart/wit handelen nodig. In normale omstandigheden is een breed scala aan hulpbronnen voorhanden, dat kan worden ingezet in de aanpak van IFG.

In de huidige situatie verdwijnen een reeks handelingsmogelijkheden en opties om het geweld te laten stoppen. Daardoor worden professionals meer dan ooit voor beslissingen geplaatst die erg cruciaal zijn: blijft dit gezin samen onder 1 dak of is het nodig dat één of meerdere gezinsleden de woning verlaat? Dan komt de situatie dus veel sneller neer op: samen onder 1 dak blijven of de gezinsleden scheiden zonder een directe timing wanneer gezinsleden elkaar weer face-to-face zien. Dit is een belangrijke beslisfactor, zowel voor slachtoffers, hun gezinsleden als voor professionals. Indien wordt geadviseerd om gezinsleden uit huis te plaatsen, is het op dit moment niet mogelijk om een directe planning op te stellen voor de korte (en misschien wel de middellange) termijn.

Slachtoffers kunnen hierdoor erg aarzelen over het weggaan van huis naar crisisopvang.

Ook en met name vooral ten aanzien van kinderen speelt dit sterk. De maatregelen maken dat ook tussenoplossingen voor veiligheid van kinderen veel moeilijker te vinden zijn. Denken we bijvoorbeeld aan een opname in een CKG waarbij de moeder elke dag op bezoek gaat: zeker geen evidentie nu. Contextbegeleiding, crisismanagers in huis, huisbezoeken, oudergroepen,... zijn voorlopig stilgelegd. Ook bezoeken in neutrale bezoekeruimtes zijn momenteel geen optie.

Dit betekent dat professionals ook veel verder op het scherp van de snee staan als het gaat om het uithuis plaatsen van kinderen, en is de keuze nu vaak zwart/wit: in huis laten met enkel mogelijkheid tot virtuele opvolging of uithuisplaatsing met de mogelijkheid van een wekenlang verbreken van een face-to-face contact van ouder(s) en kind.

Een hierbij rijzende maar cruciale vraag is: verbranden we bruggen indien we kiezen voor directe veiligheid met alle risico's voor de lange-termijn effecten, niet in het minst voor de kinderen? Wat betekent het als we aarzelen om in te zetten op de directe veiligheid door uithuisplaatsing?

In normale omstandigheden en met de gebruikelijke hulpbronnen zijn dit reeds etische en precaire vragen, in deze setting waarbij we niet kunnen incalculeren hoe maatregelen verder zullen verlopen is de keuze nog moeilijker.

Het FJC wil ondersteuning bieden in het maken van deze en andere keuzes: de vraag die we hierboven beschrijven kunnen we helpen beantwoorden in een 'moreel beraad'.

Lees ook onze andere teksten over de aanpak van IFG en/ of neem contact met ons op via het contactformulier en onze aanmeldingsformulieren.